

PŘÍBĚHY HRDINŮ

20. a 21. STOLETÍ

paměť
národa

Příběhy hrdinů 20. a 21. století

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Jan Kafka

Příběhy hrdinů 20. a 21. století – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

**PŘÍBĚHY
HRDINŮ
20. a 21.
STOLETÍ**

**PŘÍBĚHY
HRDINŮ
20. a 21.
STOLETÍ**

**paměť
národa**

≡ KNIHA ZLIN

© Post Bellum Production, s. r. o., 2024

© Jan Kafka, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-7662-654-6 (Kniha Zlín)

ISBN e-knihy 978-80-7662-655-3 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

ISBN 978-80-88656-03-6 (Post Bellum Production)

„Odkázali nám odvahu!“

„V krizových chvílích se vždy obnažují charaktery. Někteří lidé, o kterých ostatní pochybovali, vyrůstají ve skromné hrdiny a vzápětí se zase ztrácejí v davu, zatímco jiní mnohomluvní, lvi salonů, zbaběle ustupují do pozadí, aby se později halasně přimkli k vítězné straně.“

Karel Pacner

Milí čtenáři,

pohnuté osudy, v nichž se zrcadlí jednotlivé éry dějin 20. století, se v mnoha ohledech dotýkají i dneška. A s uplývajícím časem se stávají součástí historie i příběhy 21. století. Kniha příběhů ze sbírky Paměť národa přináší pestrou mozaiku mapující všechno, co obyvatelé této země ve 20. století prožili: války, nacistickou a sovětskou okupaci, komunistické lágry, monstrprocesy, ale také vzdor proti totalitě. Zvláště jímavé jsou příběhy těch, kdo byli pronásledováni jak totalitní mocí nacistickou, tak komunistickou. Kudy ale prochází hranice mezi historií a současností? Společnost Post Bellum neúnavně mapuje i příběhy hrdinství a bezpráví nové doby. A jsou to příběhy poutavé i alarmující! A jsou to příběhy, jejichž četba obohatí a často i překvapí nejen vášnivé čtenáře, ale i všechny ty, kterým není svět, ve kterém žijeme, lhostejný.

Těžko psát o válce satiru... Je hrozná pro vítěze i poražené

Jan Ciglbauer

Václav Novotný byl jedním ze třiceti tisíc mužů, kteří narukovali během první světové války do 91. pěšího pluku, v jehož kulisách se odehrával příběh dobrého vojáka Švejka. Při čtení jeho vzpomínek na Velkou válku se ale příliš nezasmějete.

Více než 100 let od konce prvního světového konfliktu, který ovlivnil běh událostí 20. století, se už nemůžeme zeptat žádného přímého účastníka na jeho válečné osudy, prožitky a utrpení. Přesto při pročitání jejich deníků a pamětí máme někdy pocit, jako by seděli přímo před námi. Jedním z takových ego-dokumentů jsou i paměti Josefa Novotného, jednoho z jednadevadesátníků.

Narodil se v roce 1894 v Kolném u Lišova na Českobudějovicku a krátce před vypuknutím první světové války na konci července 1914 začal studovat právnickou fakultu

Vojáci technické setniny 91. pěšího pluku

**Příslušníci náhradního praporu 91. pěšího pluku
rakousko-uherské armády v rakouském Bruckneudorfu**

na Karlově univerzitě. Po válce přestoupil na filozofickou fakultu, na které o tři roky později úspěšně složil doktorát. Stal se profesorem dějepisu a zeměpisu na gymnáziu v Litomyšli, později v Novém Bohumíně a od roku 1926 definitivně v Brně.

Právě zde sepsal v letech 1930–1932 paměti na základech svých válečných deníků. Velkou válkou prošel v postavení obyčejného „blátošlapa“, jednoročního dobrovolníka, důstojnického čekatele, až se v samém závěru konfliktu stal důstojníkem a velitelem posádkové střelnice.

Jako mnoho jiných Novotného vrstevníků, také on se snažil válečné službě vyhnout: „Připravoval jsem se na odvod dle různých instrukcí tak, aby mne neodvedli, neboť vojna nebyla zrovna mým ideálem. Kouřil jsem celý den, zvláště viržinka namočená v octě, abych měl u komise chrčení na plicích, ale nebylo to nic platné. Budějovická pivnice na Mariánském náměstí, ve které se odvádělo, a stejně protějščí Mariánská kasárna, v nichž jsem potom sloužil, se ani trochu nezachvěly, když jsem byl uznán ‚geeignet‘ – k válečné domobranecké službě způsobilý. Marné byly mé poukazy na plíce a srdce, lékař jen krčil rameny.“

Do bojové vřavy se poprvé zapojil na ruské frontě v září 1915 a po letech své tehdejší počínání hodnotil značně kriticky: „Tentokrát trvala palba na třetí linii Rusů dosti dlouho, neboť se urputně bránili. I já jsem už dost patron vystřílel nerozumně vkleče, abych lépe viděl, aniž bych si uvědomil, že sám skýtám dobrý cíl. Nic se mi sice nestalo,

kulky hvízdaly jen kolem, ale to byla věc osudu a náhody, a když na ten nesmysl dnes vzpomenu, zamrazí mne. Pálil jsem nemoudře blízko i velmi daleko a s pochybným výsledkem a přestal jsem teprve, když jsem poznal, že hloučky Rusů nepostupují, nýbrž prchají," napsal, a pokračoval:

„Snad se ve mně probudil i dravčí instinkt pračlověka, takže jsem z nerozumu provedl další ‚bravurní‘ kousek. Ačkoli jsem měl ještě zůstat ležet, kde jsem byl, a s oddílem střílet, aby dále vlevo umístěné čtyři mohly postupovat kryty touto naší střelbou, zdvihl jsem se a běžel útokem do třetí ruské linie. Napravo ode mne nebyl nikdo, kdo by útočil, a Rusů přesila. Kromě toho stříleli po mně nejen Rusové, ale pletl jsem se do cesty i našim střelcům, kteří zůstali vpravo vzadu za mnou ve švarmlinii. Ale i tentokrát měl jsem víc štěstí než rozumu a kulky se mi vyhýbaly, bzučíce jen kolem. Rusové, patrně nadšení mým hloupým hrdinstvím, náramně ochotně se mi vzdávali, ač jsem byl zpočátku na ně sám, takže jsem jásaje nestačil vybízet je k odložení zbraní a posílat je s úsměvem dozadu do zajetí. Pamatuji se jen, že byli mezi nimi také ranění do hlavy, do nohy i do břicha, kteří velmi tesklivě se mě o život doprošovali.“

Nebezpečné hloubení kavern

Po přesunu 91. pěšího pluku na italskou frontu byl Josef Novotný přidělen k technické setnině, která budovala a opravovala zákopy, a především hloubila skalní úkryty – kaverny: „Střílení skal dynamitovými, ekrasitovými

Rakousko-uhersští váleční zajatci pochodují v roce 1915 Haličí obsazenou ruskými jednotkami.

Italská fronta byla jednou z hlavních frontových linií první světové války. Italsí vojáci na fotografii tančí na horské základně v Alpách za doprovodu harmoniky.

nebo chloradovými patronami nebyla věc právě bezpečná. Zvláště nebezpečné bylo vyvrtávání nevybuchlých ran, které při zavazení vrtáku o rozbušku (kapsl) mělo za následek výbuch do skloněného obličej. Strašný osud stihl 12. září 1916 svobodníka Sovu od naší kumpanie, který při odstřelování většího počtu ran na kótě 144 předčasně se přiblížil k nevybuchlé ještě patroně a byl opožděně explodujícím nábojem plně zasažen, takže přišel o obě oči, obě ruce a jednu nohu. Nicméně zůstal jako hrozný invalida naživu, psali nám o něm z nemocnice ve Štýrském Hradci a byl dodatečně povýšen na feldwebela (rotného), aby bral větší rentu.“

Ve stejných místech Josef Novotný zažil zasypání v zákopu: „Náhle těsně za našimi hlavami zasténal jeden těžký granát, zaslaný nám z rozžhaveného italského patnácticentimetrového děla, a nežli jsme si mohli uvědomit, není-li tato vteřina naše poslední, uhodila patnáctka plnou trefou asi čtyři kroky od nás dále do zadní stěny zákopu. Více jsem nevěděl, neboť jsem byl omráčen a takřka již na cestě do říše věčného stínu. Ale po chvíli probíral jsem se z bezvědomí, osleplý a hluchý explozí, zalknutý kouřem a zasypán po pás kamením, které svalilo se na nás z rozvráceného zákopu a krytu,“ popisoval.

„Zjišťoval jsem, jsem-li celý, odhrnoval kamení a ohmátával údy, neboť jsem pociťoval bolest v noze. Měl jsem rozbité koleno, ale rána byla jenom lehká bez přeražení kosti, neboť naším štěstím bylo, že jsme měli nohy položené vodorovně na podložce skály a prkna, takže zřícené

kamení nám je jen připláclo, aniž by mi holeň přerazilo. Vedle toho střepiny granátu zachytilo kamení a traverza, stejně jako kryt nad hlavou ochránil naše hlavy. Přece však dostal feldwebel Fröstl kamenem do hlavy a měl ji proraženou. Ostatní dva vyvázli bez většího úrazu. Fröstl a já jsme se po vzpamatování dali v největším ohni na útěk do kaverny k ošetření ran. Lehké granáty se při tom kolem nás sypaly, takže jen za veliké hrůzy a námahy dostali jsme se domů.“

Ztracené roky v zákopech

O své poslední válečné dovolené v roce 1918, kdy Novotný již čtyři roky nosil vojenskou uniformu, zapsal své pesimistické až sebevražedné myšlenky. Uklidnění nakonec paradoxně našel po návratu do nebezpečí fronty.

„Rychlík se hnul a vezl nás krásnou alpskou krajinou, ale mé myšlenky zalétaly jinam. V mém nitru to bouřilo jako rozkacený orkán a malomocný vztek lomcoval mi údy, takže jsem si připadal jako pohanský bůh hněvu a zhouby. V mysli míhaly se jako blesky myšlenky pomsty, vášně, hýřivosti a sebevraždy, aby co chvíli ustoupily zase ideálům míru, nadšení a velikosti ve službách člověčenstva, jež na cestu mi zářily co jasné hvězdy dřív. Ponuré vzpomínky táhly nepřetržitě mou hlavou, před mým zrakem míhala se léta mého mládí, plná pilné práce a marných nyní studií, a potom zas neutěšené poslední roky, jež jsem proválčil v bídě a strádání... A zatím není naděje v lepší budoucnost.“

Italští vojáci v zákopech první linie

„Napadala mi známá stará báj o člověku, koni, psu a opici, kteří postoupili k žití chtivému člověku polovici svého věku. Já jsem si připadal jako výhradní majitel těch pětadvaceti let práce a námahy, jež kuň postoupil člověku, protože oněch třicet let blaženého lidského věku chýlilo se mi již pomalu ku konci, aniž jsem poznal jejich darů, blaženosti, štěstí, krásy a lásky. To vše odvála nepřítel osudu a překotný války čas – čas, jenž vše mění, i ty časy samotné.“

A jak se za roky na bojišti a poválečnými změnami ohlížel po několika letech? „Nejtěžší oběti si válka vyžádala z řad mladých vojáků 20 až 25letých. To je ta rozbitá generace, která prodělala celou válku v prvních liniích a jejímiž zbytky jsme my trosečníci. Generace ztraceného mládí a obětovaných životů nebo aspoň podrytého zdraví, pokud části z nás přece ty životy zůstaly. A nač to všechno bylo? Svět šel kolem nás bez povšimnutí, na bojišti i v zázemí, a jde dnes tím spíš. Vyznamenání válečná nedávala se na bojišti podle zásluh a skutků válečných, nýbrž podle protekcí a nahodilých okolností. Měl jsem sice tři medaile za statečnost, dnes neuznávané, ale při spravedlivém rozdělení bych jich měl mít asi deset.“

Všude nyní dominují legionáři, nové svatí

„A v zázemí? Nepochopení keřasů a ouřadů, kteří tyli z našich útrap a z naší krve, tehdy za války a tím víc dnes za míru, bylo nám odměnou. Třebas ve státní službě. Nevojáci, hovíci si celou válku doma u kamen, libující si

dnes do pense i do postupu započtených pět válečných pololetí, stejně jako slečinky, které se držely doma maminky za sukně a uchytily se snadno v uprázdněných úřadech, zatímco my staří válečníci, ó ta ironie osudu, nemáme nároku na taková válečná pololetí a počítání hrozné té služby, která nás oloupila o zdraví.“

„Všude dominují nyní privilegovaní legionáři, noví svatí, z nichž jen menší část má zásluhy skutečné, kdežto ostatní nic zvláštního nevykonali a do legií se přihlásili namnoze jen z pudu sebezáchovy, aby se dostali snáze domů a vybědli z hladu a epidemií, z hniloby a nečistoty zajateckých táborů. Je těžko napsat o válce satiry a nezbyvá než doufat, že jednou po letech soud dějin bude pro nás spravedlivější a také že nebude již válek. Válka je hrozná věc, ničivá moc pro vítěze i poražené.“

—

Během první světové války padlo více než milion rakousko-uherských vojáků a přes dva miliony jich padlo do zajetí. Itálie ztratila v první světové válce téměř milion mužů, 650 tisíc jich padlo do zajetí.

* 91. PĚŠÍ PLUK

Badatel Jan Ciglbauer je spolupracovníkem pobočky Paměti národa v Českých Budějovicích a autorem knihy *Jednadvadesátníci s podtitulem Skutečný příběh dobrých vojáků 91. regimentu*.

Českobudějovickým 91. pěším plukem prošlo v letech 1914–1918 minimálně 30 000 mužů z Českobudějovicka, Krumlovska a Prachaticka. 54 % těchto branců hovořilo německy, 45 % česky. 5 000 jednadvadesátníků se z války nevrátilo ke svým rodinám. Z tohoto počtu přibližně polovina padla přímo v boji, ostatní zemřeli později na následky zranění a nebo podlehl nemocem ve špitálech.

Českobudějovický 91. pěší pluk patří mezi nejznámější útvary bývalé rakousko-uherské armády. Ne však díky svým skutečným zásluhám a válečné historii, ale díky spisovateli Jaroslavu Haškovi, který do kulis pluku zasadil příběh o dobrém vojákovi Švejkovi. Tím byly zcela odsunuty do pozadí sláva, ale také utrpení a oběť našich jihočeských předků. Až po sto letech vyvstává ze zapomenutí neuvěřitelný příběh jednadvadesátníků – zelených d'áblů italské fronty. Na 5 000 z nich se nikdy nevrátilo ke svým rodinám a zůstalo na hřbitůvcích bojišť v Srbsku, Karpatech, Haliči, Julských Alpách a na Krasu.

Toto není pieta. Milion v roce 1938 řekl „Věrní zůstaneme“. Odkázali nám odvahu

František Štampera

V textech vycházejících ze sbírky Paměti národa připomínáme výročí událostí. Některé z nich jsou pietní vzpomínkou na činy předků či pamětníků. To však není případ petiční akce „Věrní zůstaneme“ z roku 1938, která se v souvislosti s válkou na Ukrajině v roce 2022 znovu zpřítomnila. Kdo byli lidé, kteří manifest tehdy podepsali, šířili a podporovali?

Na podzim roku 1936 vznikl „Výbor na pomoc demokratickému Španělsku“. Za jeho vznikem stál kromě jiných i velmi zajímavý člověk – kapitán Emanuel Voska. Čechoameričan, který se výrazně zasloužil o úspěch československého počínání směřujícího ke vzniku Československé republiky. Nešlo jen o morální pomoc, výbor totiž třeba dokázal sestavit a vypravit celou plnou nemocnici. Výbor se posléze změnil ve „Společnost přátel

demokratického Španělska“. Významnou část těchto přátel tvořili levicově smýšlející lidé, levicovní intelektuálové obsadili i vedoucí funkce Společnosti. A významnou úlohu hráli později i v Petičním výboru „Věrní zůstaneme“. Jeho členy byli obecně lidé, kteří se znepokojením pozorovali rostoucí vliv fašistických režimů a jejich vojenské a politické angažování se ve Španělsku i jinde.

Následovníci Masaryka

Důležitou okolností pro vznik Petičního výboru „Věrní zůstaneme“ bylo úmrtí Tomáše Garrigua Masaryka. Po jeho smrti mezi projevy vedoucích osobností republiky patrně nejvíce vynikla slova muže, který na dílo TGM měl navázat. Tímto mužem byl samozřejmě Edvard Beneš: „Prezidente Osoboditeli, odkazu, který jste vložil do našich rukou, věrní zůstaneme.“

Přímým impulsem pro vznik samotného manifestu však byla německá anexe Rakouska. Ta byla završena 12. března 1938 a v Československu vzbudila oprávněné obavy. Posílil je sjezd Sudetoněmecké strany v Karlových Varech. Z něho vzešel i takzvaný „Karlovarský program“. Jeho stylizace a jednotlivé body zacházely za hranu nějaké legitimní emancipace Němců a nevyhnutelně násobil obavy o osud Československa. Ostatně jeho návrh se zrodil během schůzky vůdce sudetských Němců s vůdcem Třetí říše Adolfem Hitlerem, která proběhla 28. března. Bylo zřejmé, že Československo je v ohrožení. Že tlak bude narůstat a Němci

českoslovenští i ti říšští budou usilovat o dekonstrukci československého státu.

Reakcí na tyto německé (a sudetoněmecké) akce byl mimo jiné právě i manifest „Věrní zůstaneme“, který se objevil v některých novinách 15. května 1938. Nejen názvem, ale i textem se odvolával právě na slova Edvarda Beneše vyřčená nad rakví TGM. Text apeloval na soudůležitost, na upřímné navázání na ideje, ideály a úsilí, díky kterým Československo nabylo své samostatnosti. Manifest vyzýval, aby lidé v zájmu zachování samostatnosti Československa a jeho zřízení překročili třídní i politické rozdíly. Právě zřízení našeho státu totiž umožňovalo svobodu smýšlení, demokracii a svobodu jako takovou.

Autoři manifestu také zdůrazňovali nejen věrnost těmto ideálům, ale i věrnost cestě, která republiku a její obyvatele k těmto ideálům dovedla. Považovali tedy za důležité, aby stejně cítící lidé, tedy lidé republiky stejně věrní, byli své republice oporou a ona z této cesty nesešla.

Podpisy jednoho milionu lidí. Včetně Horákové, Peroutky i Čapka

Zakrátko po vydání manifestu se začaly mezi lidmi šířit petiční archy. Již 20. května svoje podpisy připojila celá městská rada v Praze včetně Milady Horákové a primátora Petra Zenkla. Svůj podpis připojil například i Ferdinand Peroutka, Eduard Bass nebo Karel Čapek. Předseda

petičního výboru Dr. Jan Bělehrádek konstatoval, že za necelý týden od publikování manifestu měli na 7 455 archů již více než jeden milion podpisů.

Milionkrát vyslovený souhlas, milion odhodlaných a podobně smýšlejících občanů věřících v republiku... Tento milion signatářů zastupoval petiční výbor, a zejména během mnichovské krize tak činil velice hlasitě.

Za republiku a pro republiku

Signatáři manifestu prostřednictvím petičního výboru vytrvale volali po tom, aby se republika bránila. Počtem signatářů manifestu se zaštiťovali i ve výzvě vládě ze 7. září 1938, v ní vyzývali ministry československé vlády, aby Henleinovi nečinili ústupky. Další výzvu obdržel prezident republiky 22. září, kdy petiční výbor požadoval, aby nová vláda byla všenárodní a reprezentovala celé politické spektrum. Události nabraly rychlý spád a další telegramy dostala kancelář prezidenta republiky vzápětí. Výbor se dožadoval akce u Společnosti národů i jednání se Sovětským svazem, když Velká Británie s Francií nedodržely svou spojeneckou smlouvu s Československem.

Petiční výbor „Věrní zůstaneme“ zároveň vydal burcující provolání k občanům republiky. Tato provolání ale byla marná, byly marné protesty, slzy i jakékoliv odhodlání občanů republiky vzepřít se mnichovskému diktátu, který prezident Beneš akceptoval.

Petiční výbor si však uvědomoval svou sílu a svůj mandát podpořený stohy podepsaných petičních archů.

Proto se snažil transformovat v politickou sílu, která by dál mohla stát na hodnotách prohlášení. Pokus však kvůli sociálním demokratům nebyl úspěšný.

Všechny snahy ukončil 15. března, kdy Němci dokončili likvidaci republiky. Konec Petičního výboru „Věrní zůstaneme“ to však neznamenal, přešel totiž do ilegality a stal se součástí domácího odboje ukrytého za zkratkou PVVZ.

S Benešem v odboji

PVVZ se na onen přechod do ilegality připravoval ještě v době tzv. Druhé republiky, kdy získal kurýry pro styk s Edvardem Benešem, který se po mnichovských událostech odebral do exilu. Okupaci zbytku republiky a nutnost vytvoření odbojové organizace předvídal.

Signatáři manifestu tvořili pestrou skupinu lidí, mnozí z nich byli důležitými osobnostmi se skvělými kontakty nebo jedinečnými schopnostmi. Našli bychom mezi nimi vysoké armádní důstojníky, podnikatele, státní úředníky aj. A ti všichni mohli být v odboji prospěšní – někteří měli informace, jiní peníze, další vliv nebo přístup ke zbraním.

Organizátorem odbojové skupiny PVVZ se stal Vojtěch Čížek a jeho vila na Ořechovce jedním z prvních míst, kde se rodily plány odbojové činnosti. Další důležitou osobností byl gen. Jaroslav Čihák. Nesmíme zapomenout ani na Annu Pollertovou, která až do svého zatčení velmi výrazně pomáhala při mnoha různých akcích PVVZ.

Obecně byla škála činnosti organizace pestrá. Sahala od sběru informací zpravodajského charakteru, špionáže, obstarávání zbraní až po přípravu sabotážních akcí či podporu rodin zatčených odbojářů. O sabotážních akcích, na kterých se podílela, vyprávěla Paměti národa i Jaryna Mlchová. Na začátku války se s manželem zapojila do pětičlenné odbojové skupiny, jejímž vedoucím byl Jaroslav Jindra a která působila v rámci Petičního výboru Věrní zůstaneme (sama ale říká, že zkratka PVVZ původně znamenala „pravdě vždy věrní zůstaneme“ a s novým názvem nesouhlasí). V PVVZ vykonávala řadu činností, které vyžadovaly organizační schopnosti. Mimo jiné připravovala balíčky s jídlem, které se posílaly vězňům do koncentračních táborů, nebo sháněla peníze pro prchající vězně. Coby absolventka střední průmyslové školy chemické také plně využila svých znalostí chemie a vyráběla balíčky s kyselinou pikrovou a kyselinou citronovou, které měly po požití podobné projevy jako žloutenka. Dodávala je především Židům, kteří měli jít do transportů. Tito lidé se pak s příznaky žloutenky přihlásili na klinice u dr. Herforta, díky čemuž řada z nich unikla koncentračním táborům. Vzpomíná také, že řada lidí se před transportem zachránila útekem do léčebny v Bohnicích.

Mnoho členů a členek odbojové skupiny bylo v posledních letech války povoláno k totálnímu nasazení v Německu. Jaryna měla ale známého na pracovním úřadě, který zpracovával tato předvolání a vždy jí dal dopředu vědět. Ona pak mezi čerstvě propuštěnými pankráckými

věžni sháněla za předvolané členy odboje náhradníky. Uplácela je penězi, ale i podomácku vyrobenými voňavkami a rumem... Její byt byl za války několikrát prohledán gestapem, které ale nikdy nic kompromitujícího nenašlo.

Věrní až do samého konce

Rostoucí vliv i možnosti PVVZ ho sblížily s nejdůležitějšími odbojovými organizacemi. Poté, co do začátku roku 1940 Němci zatkli téměř tisíc členů „Obrany národa“ a podařilo se jim rozmetat i další organizaci „Politické ústředí“, stal se PVVZ nejdůležitější složkou probenešovského odboje. PVVZ fungoval až do poslední třetiny roku 1941, kdy byl zatýkáním rovněž téměř zničen.

Na skrývání předsedy Petičního výboru Věrní zůstaneme vzpomínal pro Paměť národa pan Jiří Palatý: V roce 1941 byl otec Jiřího Palatého požádán, zda by u sebe neubytoval skrývajícího se Josefa Fischera. Doc. Josef Fischer byl člen sociální demokracie, filozof, předseda Masarykovy lidové akademie a jeden z vůdčích členů Petičního výboru Věrní zůstaneme. Podílel se na vypracování programu pro poválečný vývoj v Československu. Už tehdy byl hledán gestapem. Díky pomoci maminky pamětníka, která jela do Počátek za děkanem Bradou, mu opatřili křesní list již zemřelého člověka a Josef Fischer u Palatých bydlel pod falešným jménem Hybšman. Byl u nich legálně přihlášen a dostával potravinové lístky. Děti mu říkaly pane učiteli. Podle pamětníka v roce 1942 (tato informace je v rozporu s údaji nalezenými na internetu,

kdy měl být Josef Fischer zatčen už v roce 1941) u nich doma poprvé zazvonilo gestapo.

„Petiční výbor se brzy dostal do hledáčku gestapa a nakonec se gestapo dostalo až k nám, což byla hrozná tragédie, protože ten, co to udal, bydlel kousek od nás. Tehdy pan učitel přišel a ptal se maminky, jestli zná nějakého pana Nerada. Maminka přitakala a řekla, no jistě, ten se dal k Němcům, to je udavač. Což se později všelijak potvrdilo, byl nakonec po válce odsouzen k smrti. Ten samozřejmě to tady už vyčenichal.“

Měl je udat blízký soused Nerad, kterého po válce jako udavače odsoudili k smrti. Rodina naštěstí o blížící se prohlídce německé tajné služby věděla, a Josef Fischer se proto odstěhoval do jiného úkrytu, rovněž v Braníku. Jiří Palatý ho jako čtrnáctiletý byl u známých před Němci varovat. Dokonce ho prý zadrželi s revolverem v ruce.

Gestapu, které přišlo i s českým udavačem Neradem, otevřel pamětník. Na dotaz, jestli je pan učitel doma, odpověděl, že odešel. Později Němci přišli znovu, tentokrát zatkli oba rodiče a jejich dům rovněž hlídali v plané naději, že Josef Fischer k nim znovu přijde. Ten se mezitím přesunul do Hradce Králové k četnickému nadporučíkovi Sýkorovi. Se Sýkorou se seznámil u Palatých a nějaký čas u nich rovněž přebýval v podkroví. Doc. Fischera zatkli četníci náhodou při špatném přecházení ulice, při zjišťování totožnosti přišli na to, že je to osoba hledaná gestapem, a následně ho německé policii předali. Vyslýchán byl v Praze komisařem Ottou Galem. Díky své výborné

znalosti německého jazyka na gestapu překládal a psal různé dokumenty. Díky tomu i díky podplácení německého komisaře se ho dařilo jeho ilegálním spolubojovníkům držet v Praze dlouhé měsíce. Komisař Gal hrál o čas a neustále odkládal jeho převoz do Německa a ukončení výslechů. Doc. Fischerovi i ostatním se dařilo z vězení dále řídit činnost podzemního hnutí pomocí pronášených motáků. Antonie Palatová se na tom aktivně podílela a nosila Josefu Fischerovi čisté prádlo a potraviny. Bohužel doc. Fischer snad z důvodu své lehkovážnosti naletěl ve vazbě provokatérovi, který všechno vyzradil. Následovala další vlna zatýkání a tentokrát si v roce 1943 šli do Braníku pro maminku pamětníka najisto. Opět zavzvonili brzy ráno a kromě matky zatkli také otce, který se s nimi dostal do hádky kvůli T. G. Masarykovi. Zatýkájící Němci se smáli obrázku bývalého prezidenta, který měl na psacím stole. Otec byl už starší muž, a tak brzy po svém zatčení podlehl útrapám koncentračního tábora a koncem ledna 1944 zemřel v Buchenwaldu.

Na zátah gestapa a zatýkání svého otce, který v PVVZ rovněž působil, vzpomínala i paní Jaroslava Křupalová, ta otci svou duchapřítomností zachránila život. Její rodina bydlela za války v domě Hradní stráže a znali se tedy s mnoha důstojníky. S počátkem války vstoupil otec Jaroslavy do odbojové skupiny Věrní zůstaneme, která se scházela i u nich v bytě. „Polovina našich příbuzných byla v roce 1938 vystěhovaná. Přestože jsem Pražák, tak jsem k tomu pohraničí lnula.“ V roce 1944 gestapo odbojovou

Pamětní deska členům protinacistického odboje v Praze,
ulice Anny Letenské 34/7. (Autor: Mojmír Churavý, CC BY-SA 4.0)

